

A temetőfal a Szent Katalin templom második periódusának alapfalai előtt Ny-i irányban, szögletes formában, 40 cm szélességben kissé kiszélesedik. Ennek a kiugrásnak az értelmezéséhez több ilyen szakasz kibontására lenne szükség. A Bakay Kornél által vezetett ásatáson K-i irányban, tehát a fal város felé eső oldalán dokumentáltak hasonló falszakaszokat, amelyeket a fal erődítésével hoztak kapcsolatba. Egyelőre a kérdés megválaszolásához kevés adattal rendelkezünk.

Az 1982-es ásatás összesítő rajzából kiderült, hogy Bakay Kornél megkutatta a Szent Jakab templom szentélyének teljes D-i és K-i oldalát, és csak a szentély É-i és ÉK-i részén számíthattunk bolygatatlan rétegsorokra. Az É felől nézve két, épülettel nem fedett, érintetlen pilléreközéből a szentély hossz tengelyében lévő kutatunk meg (5. szonda). Itt – a Szent Katalintól É-ra eső szakaszhoz hasonlóan – az altalajig egyetlen bolygatott réteget dokumentáltunk, melyben a felső rétegekben egy É-D-i és egy D-É-i, lentebb több Ny-K-i tájolással eltemetett, melléklet nélküli halottat bontottunk ki. A két fölső, számos szeggel összeillesztett koporsókban nyugvó vázat minden bizonnyal már a kora újkorban, a 16. sz. után temették el, erről tanúskodik a fölső váz beomlott koporsójának tetején, a koporsón kívül előkerült esztergált csont pártaövmerevítő. A két fölső sír rendhagyó tájolásának az is oka lehet, hogy a temetőfal közelsége miatt Ny-K-i irányban a halottak nem fértek volna el (a korábbi korokban ez a koporsó irány nem is lett volna elfogadható). Amikor tehát a fölső rétegekben nyugvó halottakat temették, a gótikus szentélynek és a temetőfalnak is állnia kellett. A Ny-K-i tájolású vázak koponyáját a Szent Jakab templom szentélyének bővítésekor semmisítették meg.

Az ásatás jelentősebb, most meghatározható leletei között szerepel egy, a Szent Imre templom szentélyének alapfalai mellől másodlagos helyzetből előkerült cserépüst peremtöredéke, amely az egyetlen, valószínűsíthetően a város alapításának évszázadából származó leletünk. Kőszegen ritka a város alapításának korszakából származó leletanyag. Holl Imre az Öregbástya környezetében talált két darab szórvány töredéket a 60-as években. Eddigi ismereteink szerint in situ, rétegből csak az Alsókapu-torony ásatásából került elő ilyen lelet 2006-ban B. Benkhard Lilla és Ilon Gábor ásatásán.

Másodlagos helyzetből néhány, szintén a 13. századra tehető fazékvállat is találtunk. Hasonlóan átforgatott földből került elő egy, a 14. századra datálható szürkésfehér kiöntőcsöves kancsóperem. A 15. sz. végére datálható egy, a Szent Imre templom D-i felénél előkerült bepecsételt kerámiapohár apró töredéke, amelyhez hasonlóakat Holl Imre szép számmal talált a kőszegi alsóvár ásatásakor. Szintén a 15. századra tehető a Szent Jakab templom szentélyénél szórványként előkerült pártaöv merevítőpálcája, valamint az osszárium leégett maradványaiból származó eddig meghatározott érmek. Számos, főképp zöld mázas, ill. mázatlan kályhacsempe-töredéket is találtunk. Ezekon felül a templomok

közvetlen közeléből kerültek elő üveg ablakszemek darabjai, a templom körüli temető átforgatott leletei közül bronztűk, patkó- és vasszegtöredékek, csontkari-ka töredéke, valamint egy késő középkori, aranyszállal átszőtt paszomány jó állapotban fennmaradt 10–12 cm hosszú darabja. Az ásatás majd mindegyik szondájában találtunk kelta kerámiát, objektumot azonosítani azonban eddig nem volt módunk.

B. BENKHARD LILLA – PAP ILDIKÓ KATALIN

285. Kőszeg, Jurisics-vár (KÖH 41753)

(Vas megye) Kk

A Jurisics-vár rekonstrukciós engedélyezési munkáihoz kapcsolódóan 2009. november 24. és december 21. között az épületen belül régészeti feltárásokat végeztünk, öt különböző adottságú helyszínen, összesen 69 m²-en.

Északi szárny: A mai É-i szárny az újkorban épült, É-i fala a 13. századi palota D-i külső falával azonos, s a szárny belsejébe foglalták a 13. századi homlokzat előtti tornyot. A homlokzat elé a torony mellett Ny-ra egy utólagos épületrész épült, melyet a korábbi kutatások alapján a 16. századra keltezhetünk. Ismert volt a 13. századi homlokzat K-i végén becsatlakozó, azzal egyidős É-D irányú fal, ám itt korábban feltárásra nem volt mód.

Feltárásaink során a 13. századi palotaszárny DNy-i sarkához befutó ferde alapozást találtunk, mely ferde saroktámpillér maradványaként azonosítható. Az alapfalhoz hozzáépült a 15. sz. első felére keltezett Ny-i palotaszárny fala, melyet szélesen kiugró alapozása is megkülönböztetett a 13. századi falaktól. Feltártuk a 13. századi torony DNy-i sarkán állt elbontott támpillér alapozását is. Az újkori É-i szárny udvar felőli falának és több elbontott belső falának, ill. lépcsőjének alapozását teljes alapozási mélységükben feltártuk. A torony K-i fala és a palotaszárny által közrefogott sarokban újkori árnyékszékakna részletét bontottuk ki.

A feltárást helyenként különböző mélységben a talajvíz szintjén fejeztük be, bár több helyen ennél még valamivel mélyebben is lehetnek, ill. vannak régészeti jelenségek. A terület ÉK-i sarkában egy helyen feltártuk a 13. századi falak alapozásának teljes mélységét.

A DK-i falszoros két pinceszinti helyisége: Ezeket az 1960-as években alakították ki. Itt a falszoros külső falát megelőző, ismeretlen kiterjedésű visszabontott fal alapozásrészletét tártuk fel. A sekélyre alapozott modern falak a régészetileg bolygatatlan altalajon állnak.

A DK-i falszoros emelt padlószintű raktárhelyisége: Itt két szelvényt nyitottunk, mert padlószintsüllyesztést terveztek a szomszédos két helyiség padlószintjéig. A 13. századi külső várfal alapozását teljes mélységéig feltárva itt is a talajvíz jelentkezett. A helyiség DNy-i sarkában a késő középkori külső fallal egybeépült osztófalat találtunk, mely egy szinte teljesen elbontott korábbi, feltehetőleg a maival párhuzamos kőfal maradványára épült rá.

A 13. századi ÉNy-i torony emelete: Feltöltött földszintje feltárva és nyílásokkal áttörve átjáróként szolgálja a terv szerint. A laza sít betöltés alatt a Ny-i falon padkát találtunk, mely a földszint feletti földem befogadására készülhetett.

Az ÉNy-i torony melletti helyiség: Ez a tér a 13. századi ÉNy-i torony és az É-i palota között helyezkedik el, feltehetőleg utólag foglalták épületbelsőbe. A feltárás során vastag kora újkori hulladékra találtunk a felszín alatt, mely azt erősíti meg, hogy itt hulladékkal fokozatosan feltöltött belső udvar lehetett. A 4–5. sz. területeken igazoltuk, hogy a két helyiségben nincs boltozat, így a feltárás elvégezhető az emeletről kiindulva.

Konzulens: B. Benkhard Lilla régész.

Munkatársak: Radics András, Wolf Ernő régésztechnikusok; Laczi Orsolya, László Emese, Nagy László, Nagy Szabolcs, Pető Zsuzsa, Schneider Ágnes régészhallgatók.

RÁCZ MIKLÓS

286. Kőszeg, Kőszegfalvi rétek (KÖH 68997)

(Vas megye) U, R, B, A, Kö

2009. március 23. és június 4. között megelőző feltárást végzett a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat a lukácsházi árvízcsúcs-csökkentő tározó építéséhez kapcsolódóan. A feltárt terület 13 068 m² volt.

A lelőhely a 87. sz. főúttól Ny-ra lévő É-D irányú dombháton található. A humuszolás során a kijelölt terület ÉNy-i részén nem dokumentáltunk régészeti jelenségeket, ezért ezen a területen nem is humuszoltunk le teljes egészében. A terület közepén, annak teljes hosszában (É-D) megfigyeltünk egy sötétszürke, téglatormelékes, faszenes betöltésű lefolyást, ami 3–5 m széles. Ettől Ny-ra nem került elő semmilyen jelenség. A negatív részt két talajszondával kutattuk meg. A szürke lefolyást egy Ny-K irányú szondával vágtuk át, és kiderült, hogy a kb. 25–35 cm vastag réteg alatt jelentkezett az altalaj, és benne a régészeti jelenségek.

A humuszolt felszínen a legkorábbi, a Lengyel III. időszakra datálható telepjelenségek főleg az ásatás É-i részén találhatóak, amelyekből nagy mennyiségű kerámia került elől. Az ásatás DK-i részén, egy nagyméretű rézkori, a Balaton-Lásinja-kultúrához köthető gödröt tárunk fel, melyből nagy mennyiségű változatos kerámiaanyag, kőbaltatöredékek és egy csiszolt kőgyöngy került elő.

A rézkori gödrötől Ny-ra, még a domboldal magasabb részén számos bronzkori gödröt és cölöplyukat dokumentáltunk. Szintén ezen a területen tártunk fel négy kora avar kori sírt, amelyek közül kettő tartalmazott jelentősebb leletanyagot. Az egyikben 145 gyöngy és két bronz, gömb-sorcsüngős fülbevaló, a másikban 84 gyöngy (rúd és szemesgyöngyök), bronz karperectoredék, bronzgyűrű és több kisebb tárgy volt.

Legnagyobb számban középkori telepjelenségek kerültek felszínre. A 13–14. századi kerámiaanyag mellett nagy mennyiségű, másodlagosan felhasznált

római tegula és imbrex, valamint három vassarkantyú került elő. A korszak objektumai közül három csoportot részletesebben ismertettünk.

Egy négy kemencéből álló kemencebokr esetében háromnál csak a sütőfelületet tudtuk dokumentálni, a negyedik ezeknél jobb állapotban maradt meg. Palástja beomlott, de így is sikerült dokumentálni: alapját nagyobb kövekkel rakták körbe, és K-i oldalán egy, kövekből kialakított, kisebb „ajtót” figyeltünk meg, ami előtt egy átégett felület (parázskihúzó) és hamusgödör volt. A platniját egyszer megújították. A kemencét egy nagyobb gödörben építették meg, és az öt hozzá köthető cölöplyuk alapján tetőszerkezete is volt. Két másik kemencénél is dokumentáltunk két-két cölöplyukat.

Egy nagyméretű gödörkomplexumból a gyér leletanyag (főleg téglá, kő, patics és néhány kerámia) kíséretében, került elő egy folyadéktároló edény lófejet mintázó, plasztikus kidolgozású kiöntőcsöve.

Egy kb. 12×12 m nagyságú kőépület alapozására az É-i bekötőút humuszolása során bukkantunk. A fal alapozását 5–10 cm vastag habarcsos-kavicsos réteg, és erre rakott vegyes falazású egy-két sor kő, téglá alkotja. A fal bontása során egyértelmű datáló lelet nem került elő. Az épület belsejében 36 különböző korú cölöplyukat találtunk. Ezek közül 4 hasonló méretű, betöltésű és az épület sarkaival megegyező tájolással helyezkedett el. Valószínűleg a tetőszerkezet tartó oszlopai lehettek. A cölöpök feltárása során egy késő középkori peremtöredéket találtunk, ami valószínűleg az épületet is datálja.

Összegzésképp a 13 068 m²-nyi területen 101 gödröt, 159 cölöplyukat, 3 kemencét, 3 sütőfelületet, 4 árkot, 4 sírt és egy kőépület alapozását tártuk fel. A jelenségek a késő neolitikumtól a késő középkorig tartó többé-kevésbé folyamatos megtelepedésről tanúskodnak.

BASTICZ ZOLTÁN – EKE ISTVÁN

287. Kunfehértó, Alsófehértó

(Bács-Kiskun megye) I

A Kunfehértó belterületétől D-re, a nagy kiterjedésű Alsófehértó nevű határrész közepén, egy környezetéből szigetszerűen kiemelkedő dombháton, a Horvát Transzít gázszállító vezeték nyomvonalán terepbejárás során két lelőhelyet regisztráltunk, melyeken a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat munkatársai megelőző feltárást végeztek.

HT-31. (KÖH 69427): 2009. augusztus 18–19-én a lelőhely ÉNy-i szélén, mintegy 55 m hosszán és 5 m szélességben kutattunk. A sárga, homokos altalajon – mely a területen mélyített geológiai szondánk alapján mintegy 150 cm vastag – 2 objektum folytja rajzolódott ki a nyelés során. Mindkét objektum Ny-K irányú, egyenesen szűkülő oldalfalú, egyenes aljú, lelet nélküli árokalj.

HT-32. (KÖH 69429): Augusztus 18-án mintegy 25 m hosszán és 5 m szélességben, a lelőhely K-i szélén dolgoztunk. A sárga, homokos altalajon egy objektum folytját azonosítottuk a nyelés során. Az enyhén ovális